

سُورَةُ الْفَجْرِ ﴿٨٩﴾ FECR SÛRESİ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Mekke'de nâzil olmuştur. 30 âyet, 138 kelime, 597 harften ibârettir. Bu sûrede eski kavimlere ait kıssalar hatırlatılır. İnsanoğlunun kötülüğe yönelmekte olduğu, bunun kötü sonucu, dünya hayatından sonraki hayat ve oradaki durumlar özetle anlatılır.

وَالْفَجْرِ 1-

Fecr; bilindiği gibi gece karanlığının çatladığı, sabahın ilk beyazıdır. "Şafak atması, tan sökmesi" şeklinde ifâde edilir.

وَلَيَالٍ عَشْرٍ 2-

Ve on geceye yemin olsun, on gece hakkı için. Herhangi bir kayıt koymadan "on" denilince, Zilhicce'nin on günü yâni birinden, bayram günü olan onuncu gününe kadar olan bu on gece demektir. İhtimâl ki Muharrem'in onudur, birçok vak'alar olmuş. İhtimal ki Ramazan ayının son on günleridir, af ve mağfirete vesiledir.

وَالشَّفَعِ وَالْوَتْرِ 3-

Çift ve tek olan hakkı için, bu tâbir bütün eşyayı kaplar. Çünkü eşya kesinlikle ya çift ya da tektir. Âllâh tektir, teki sever veya

zıddı vardır. Küfür-imân, saadet-bedbahtlık, hidâyet-sapıklık, gece-gündüz, gök-yer, deniz-kara, cin-insan, ruh-cisim hep çifttir.

وَاللَّيْلِ إِذَا يَسْرَ ٤

Her şeyi karanlığın örttüğü dem, gece hakkı için. Gecedeki maksat; karanlık olduğuna ve karanlığın yok olmaya yüz tuttuğu ân'a işaret olması, diğeri de gecenin gam ve elemle ilgili olduğuna ve o gam elemin geçmek üzere bulunduğu ân'a işaret olunması.

هَلْ فِي ذَلِكَ قَسَمٌ لِّذِي حِجْرِ ٥

Bunda, bu yeminlerde (veya bu zikredilen şeylerde) akli kendisini kötülükten alıkoyacak bir akıl sahibi için, büyük bir yemin (veya yemin edilir bir şey) var değil mi?

Hıcr; men etmek, alıkoymak mânâsından alınarak akıl mânâsınadır. Zira sahibini kötülükten men eder. Kötülüklerden alıkoyması itibariyle de "hıcr" ismi verilir. Dolayısıyla "Zi hıcr" tam akıl sahibi demek olur.

أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِعَادٍ ٦

Ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem, sana vâsıl oldu bildin. Görmedin mi? Bu görmekten maksat kâlp ile görmek yâni ilimdir. Görmez misin, Rabbin nasıl yaptı Âd kavmine? Nasıl azap ile yok etti!

Hûd Aleyhisselâm'ın kavmi, Âd kavmidir. Âd-i Ülâ; Hûd Aleyhisselâm'ın. Âd-i Sani ise; Semûd kavmidir, peygamberi de Sâlih Aleyhisselâmdır. Âd kavmi, Yemen civarı Ahkaf'ta bulunuyorlardı. Hûd Aleyhisselâm'ın sülâlesinden Âd bin Avs bin İrem'in vefatında iki oğlu vardı, Şeddat ile Şedit. İki oğlu arasında muhalefet hâsil

oldu. Şeddat, Şedid'i öldürdü. Bütün dünyanın hükümdarlığı âdem ta Şeddat'a kaldı.

Bu zamana kadar bütün dünyanın hükümdarlığı dört kişinin hükmüne geçmiştir. İki Mü'min; İskender Zülkarneyn diğeri Sükleyman Aleyhisselâm. Kâfirlerden biri Şeddat, diğeri de Buhtunasır'dır.

Şeddat eski kitapları okuyordu. Cennetin bahsini öğrenmiş, çokta zengin olmuş, cennet yapmayı hayâl etmiş. Araştırmış oralarda güzel bir yer bulmuş. Cennete benzetmek için lâzım gelen köşk, binaları yapmaya başlamış. Ağaçlandırma ve bağ, bahçeler meydana getirmiş. Otuz sene içinde bir cennet misâli olmuş. Otuz sene sonunda yalancı cennete girecek. Yalancı cennetin kapısına yaklaşmadan, Azrail Aleyhisselâm ruhunu kabzeder. Böylece yalancı cenneti göremez.

Abdullah bin Kılâbe adında bir zat, devesini kaybetmişti arıyor. Devesini aramak için saharalara giderken, arama esnasında birdenbire kendini yalancı cennette görüyor. Oradaki mücevherlerden heybesine istediği kadar doldurmuş. Çıktıktan sonra cennet kaybolmuş. Yemen'e gidiyor, heybesindeki paralardan alıyor. Bakıyorlar, çok eski bir para olduğu anlaşılıyor. Kıymeti nedir araştırmasıyla haber, Muâviye Radyallâhû Anh'a gidiyor. Onun halifeliği zamanı, çağırıyor yanına. O zamanda da Kâab bin Ahbar namında bir âlim vardı. Rasûl-û Ekrem'den sonra, O'nu görmeden imân etmiş, çok malûmatlı bir insan. Çağırılmış onu. Muâviye Radyallâhû Anh, kendisine sormuş; "Demiş ki bir kişi var, böyle iddia ediyor. Şeddat'ın cennetine girdiğini iddia ediyor. Ne dersin?" Demiş ki; "Efendim, bendeki malûmat budur. Şeddat'ın cennetini göreni görmedim. Bu şahıs kısa boylu olacak, yüzü kırmızı olacak, yüzü

ve vücudunun muhtelif yerleri benli olacak, gözleri de mavi olacak.

Getirmişler Abdullah bin Kılâbe'yi, aynen tarif edildiği gibi olduğunu görmüşler.

7- **إِرَمَ ذَاتِ الْعِمَادِ**

İREM Yalancı cennetin ismi; ذَاتِ الْعِمَادِ "sütunlu" direkli demek. Sütunlar sahibi İrem. İrem cenneti, bu dünyada gerçekleşme ihtimali olmayan, hayal ürünü bir gaye olmak üzere anlatılmış. Kuvvet ve şiddet misâli olan Şeddad'ın, böyle bir gâye kurarak yıllarca onu gerçekleştirmek için çalışmış olduğu hâlde, içine girmeyi baesaramadan yok olup gitmiş.

8- **الَّتِي لَمْ يُخْلَقْ مِثْلُهَا فِي الْبِلَادِ**

Öyle Zêtil-imad veya "Öyle imâd' yahud "Öyle İrem ki" ülkeler içinde benzeri yaratılmamıştı. Bu vasıflar, İrem'in benzersiz ve eşsiz bir belde olduğunu açıkça gösterir. O kavmin kuvvet ve boyda eşi yaratılmamıştı. Olma ihtimali varsa da ilk akla gelen şehir olmasıdır. Benzeri yaratılmamış olması da o zamana kadar demek olmalıdır.

9- **وَتَمُودَ الَّذِينَ جَابُوا الصَّخْرَ بِالْوَادِ**

Semûd kavmi, Sâlih Aleyhisselâm'ın kavmidir. Vâdide kayaları yontan Semûd kavmi. Dağlardan kayalardan evler, havuzlar ve istedikleri gibi binalar yaparlardı. Yerleri vâdi, "Vad'il-Kura'dır" denilmiştir.

10- **وَفِرْعَوْنَ ذِي الْأَوْتَادِ**

Ve o kazıkların sahibi وَفِرْعَوْنَ nasıl yaptı bilmez misin? Kazık; kuvvetli ve sabit olma vasıtalarından olduğu için ذِي الْأَوْتَادِ yâni kazıklar sahibi vasfı da kuvvetli ve sabit olmayı ifâde eder.

Dünyaya kazık kakmak istediklerini gösteren piramitlere sahip bulunduğunu, Fir'avnlığın temsilcisi olarak söz konusu ediliyor.

11- الَّذِينَ طَعَنُوا فِي الْبِلَادِ

İşte Âd kavmi sütunları, Semud kavmi kayaları ve Fir'avnın piramit kazıkları ile dünyaya kazık kakmak isteyen şiddetli, kuvvetli, uzun emelli kimselerdir. Onlar ki beldelerde tuğyan, taşkınlık etmişlerdi. Herbiri kuvvetlerine aldanmış. Halkın, Hâlik'in haklarını çiğnemişlerdi.

12- فَكَثَرُوا فِيهَا الْفَسَادَ

Oralarda içten ve dıştan fesadı çoğaltmışlardı. Zulüm, israf, zevk ve eğlenceye aşırı düşkünlük. Çok fesat çıkarmış, düzeni, ahlâkı ve fikirleri bozmuşlardı.

13- فَصَبَّ عَلَيْهِمْ رَبُّكَ سَوْطَ عَذَابٍ

Bu yüzden Rabbin, onların üstüne azap kamçısı yağdırdı. Birbirine karışmış türlü azabın darbeleri, kamçıya benzetilerek peşpeşe indirilmesi de şiddetle döğmek ve yağdırmak gibi.

14- إِنَّ رَبَّكَ لَبِالْمِرْصَادِ

Şüphesiz ki Rabbin, (her hâl ve durumda) gözetlemededir. Âllâh'ın azabından kaçıp kurtulacaklarını sanmasınlar.

15- فَأَمَّا الْإِنْسَانُ إِذَا مَا ابْتَلَيْهُ رَبُّهُ فَأَكْرَمَهُ وَنَعَّمَهُ فَيَقُولُ رَبِّي أَكْرَمَنِ

Kâfir olan insan, ne zamanki imtihan oldu. Rabbi, onu imtihan etti. İkranda bulunur ve bol nimet zenginlik verirse, bununla mütelezziz mağrur olur. (Kendisinin bu ikrama ve nimete lââyık olduğunu düşünür.)

وَأَمَّا إِذَا مَا ابْتَلَيْهُ فَقَدَرَ عَلَيْهِ رِزْقُهُ فَيَقُولُ رَبِّي أَهَانَنِج 16-

Fakat vaktâki onu (yoksullukla) dener de rızkını daraltırsa “Rabbim bana ihânet etti” der. (Kendisinin buna lââyık olmadığını sanır.) İkisi de birer imtihandır. Hüküm; imtihandaki başarıya göre netice de belli olacaktır. Belki ikram sanılan, kötülüğe götüren bir başarı ile neticede zelillik, horlanma sanılarda bir koruma ile netice de ikram çıkacaktır.

كَلَّا بَلْ لَا تُكْرِمُونَ الْيَتِيمَ 17-

كَلَّا Emrediyor Cenâb-ı Âllâh! Bu fikir, düşünceden vazgeçsinler çünkü ikram ve zenginlik Âllâh’ın nimeti değildir eğer isyanda ise. Fakirlik de Âllâh’ın nikmeti değildir eğer doğru yolunda ise. Ancak Cenâb-ı Hak’kın lütf-u keremi, taat ilemdir. Kahr-ı gazabı da masiyet ilemdir. بَلْ لَا تُكْرِمُونَ الْيَتِيمَ Hayır, (bunların hiçbirisi doğru değil.) Zengin olduğu hâlde siz, yetime ikram etmiyorsunuz. Yoksulu yedirmeye birbirinizi teşvik de etmiyorsunuz. Yetime iyilik yapıp ihsanda bulunmak sûretiyle ikram etmeniz gerekirken, bunu yapmıyorsunuz. Nasıl olur da siz, Rabbinizin katında ikrama lââyık olursunuz?

وَلَا تَحَاضُّونَ عَلَى طَعَامِ الْمِسْكِينِ 18-

Birbirinizi yoksulu yedirmeye teşvik etmiyorsunuz. Bu hususta

birbirinizle yarışmanız gerekirken, siz aksine ondan kaçınıyor, birbirinize bunu yapmaktan nefret ediyorsunuz.

وَتَأْكُلُونَ التُّرَاثَ أَكْلًا لَمًّا 19

Oysa mirası öyle bir yiyorsunuz ki haram-helâl gözetmeden. Öyle bir yiyeceği yiyorsunuz ki oburcasına. (Çünkü onlar, mirastan kadınlara, çocuklara ve yetimlere pay vermezlerdi.)

وَتُحِبُّونَ الْمَالَ حُبًّا جَمًّا 20

Malı öyle ki mübalağa ile seviyorsunuz. Öyle bir seviş ki çok yığmacasına. Bütün bunlar, ahireti düşünmemek ve yüce Âllâh'ın gözetlemede bulunduğunu hesaba katmamaktan kaynaklanır.

كَلَّا إِذَا دُكَّتِ الْأَرْضُ دَكًّا دَكًّا 21

كَلَّا Emrediyor Cenâb-ı Hak, bu dünya muhabbetinden vazgeçiniz. إِذَا دُكَّتِ الْأَرْضُ دَكًّا دَكًّا O zamanlar ki yer, birbiri ardınca sarsılıp dümdüz olduğu zaman. Yerler çarpılıp yıkıldığında, peş peşe gelen çarpmalarla. Art arda gelen sarsıntı, çarpmalarla toz duman hâline çevrildiğinde.

وَجَاءَ رَبُّكَ وَالْمَلَكُ صَفًّا صَفًّا 22

Rabbinin emri gelip melekler sıra sıra dizildiği zaman, (her şey ortaya çıkacaktır.) Muhasebe meydanı açık oluyor. Âllâh'ın emridir, herkes hesabını görecek.

وَجِيءَ يَوْمَئِذٍ بِجَهَنَّمَ يَوْمَئِذٍ يَتَذَكَّرُ الْإِنْسَانُ وَأَنَّى لَهُ الذِّكْرَى 23

وَجِيءَ يَوْمَئِذٍ بِجَهَنَّمَ O gün cehennem de getirilmiştir. (O gün cennet de cehennem de hazır olur.) يَوْمَئِذٍ يَتَذَكَّرُ الْإِنْسَانُ O gün, o

insan anlar. Gafil insan daha önce dünyada anlamadığı hakikati, o gün anlar. Tutmak istemediği öğüdü, tutmak ister. **وَآتَى لَهُ الذِّكْرَىٰ** Fakat bu anlamının, ona ne yararı var? Bu anlamının hükmü; Azap ve zararın şiddetini duymak, hasret ve pişmanlıkla inlemekten ibaret olur.

24- **يَقُولُ يَا لَيْتَنِي قَدَّمْتُ لِحَيَاتِي**

Kendi kendine diyor, **يَا لَيْتَنِي قَدَّمْتُ لِحَيَاتِي** işte o zaman insan. “Keşke hayatım için bir şeyler yapıp gönderseydim” der. “Ben dünyada iken imânı ve hayrı takdim edeydim. Ebedi hayatım için dünyada bir şeyler yapıp gönderseydim” der.

25- **فَيَوْمَئِذٍ لَا يُعَذِّبُ عَذَابَهُ أَحَدٌ**

O gün, Âllâh'ın edeceği azabı hiç kimse edemez, onun vurduğu bağı kimse vuramaz.

26- **وَلَا يُوثِقُ وَثَاقَهُ أَحَدٌ**

O'nun bağladığı gibi hiç kimse bağlayamaz. Çünkü bugün bu azap ve bağ, ona sırf kendi inkârının ve kötü amellerinin cezâsı olduğundan, kendi kendine etmiş demektir.

Kur'an-ı Azimüşşân'ın âdeti; Küfürden bahsettikten sonra imândan da bahseder. Yâni Mü'minlerin hâli, nefis kendi kendine kalırsa dâima fenâlığı emreder. **إِنَّ النَّفْسَ لَأَمَّارَةٌ بِالسُّوءِ** Nefis, mübalağa ile fenâlığı emreder. Bir insan yaptığı hatadan pişman olmazsa, o insan nefis-i emmarededir. Ne zamanki yaptığı hata

dan sonra bir pişmanlık hâsıl oldu, "Keşke yapmasaydım" dediğin de nefs-i levvâme olmuş, nefesine levmediyor. Eğer Âllâh ihsan eder de bir derece daha yükselirse, Mülhime olur. İlham edilir, hayrı gösteriyor. Hayır, nerede ise onu gözüne güzel gösteriyor. Eğer daha ziyâde Lûtf-i İlâhi zuhur ederse Mutmeinne olur. Hayrın üzerine itminan hâsıl olur. Onun gayri zihnine bile girmez. Böyle nasip sahibi de kıyâmette Razi ve Merziyye olur. Âllâh razı olur, o da Âllâh'tan razı olur.

يَا أَيَّتُهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ -27

Ey nefs-i mutmeinne sahibi. (Huzura ermiş nefis, hayrın üzerine kararlaştırılmış.) Hayrın gayri olan bir şey zihnine gelmiyor ve takip etmiyor. Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'e sahabeden soran olmuş. Efendim demiş; "İnsanın kâlbine dine muhalif bir hâl zuhur ediyor. Ne yapayım?" diyor. Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem buyurmuş ki; "Eğer muhalif bir hâl geldiğinde, kâlbinde bir korku hâsıl olursa bundan dolayı, imânına bir zarar olur diyerek. O kâlbe muhalif geleni kavlen ve fiilen takip etmez. İşte imân budur." İmânı var ki bunu söylemiyor ve takip etmiyor. Fakat bunun akabinde (âmentü billah ve birasûlillah vebimê cêe min indillâhi ve bi min indi Rasûlillah) Âllâh'a imân ettim, RasûlûR lah'a imân ettim, Kur'an-ı Azimüşşân'a imân ettim, hak budur. Mutmainne sahibi yâni insandır kalbe bir şey gelir. Hemen akaa binde tevbe eder. Kalbin de temizlenmesi tevbe ve istiğfarla olur.

ارْجِعِي إِلَىٰ رَبِّكَ رَاضِيَةً مَّرْضِيَّةً -28

Rabbinin emrine dönünüz, hem razı olmuş hem de kendisin-

den razı olunmuş olarak. (Siz Âllâh'tan razı, Âllâh da sizden razı olarak Emr-i İlâhiye dönünüz.

29- فَادْخُلِي فِي عِبَادِي

Ey nefs-i mutmeinne sahibi. Benim has kullarım, sâlih kullay rım. كَندِينِ izâfi ediyor kıymetli olduğu için. Benim kulla rımın zümresine gir.

30- وَادْخُلِي جَنَّتِي

Ey nefs-i mutmeinne sahibi. Benim kullarımın arasına giriniz. Sâlih kimselerle beraber olunuz, onlarla beraber cennete girersiniz.

Mevlânâ Celâleddin-i Rûmi Kaddesâllâhü Sırrahülaziz buyuyor; Sâlih kulların kâlbine giriniz. Onlar ehl-i cennettir, siz de onlarla beraber cennete girersiniz.

Ey Rabbim! Sana dönüp cennetinle cemâline eren, samimi kulların zümresine kat. Âllâh'ım, senden sana kavuşacağına inanan, senin kazana razı olan ve senin lütfettiğine kanaat eden, bir nefs-i mutmeinne istiyorum.